

Obracím listy. Hledám jeho jméno. A mám nepříjemný dojem, když čtu na konci: Václav Beneš.

Povím bez skrupulí jeho příčinu. Je to v zájmu p. Beneše samého. Lituji, že se v poněkud extrémně a byzantinsky požívané benevolenci redakční kolegiality obětuje s tak lehkou nonchalancí celé řadě více méně určitých podezření, které se zvednou u všech, kdo četli recenzi jeho „Rodiny Kavanovy“ v našem listě z 16. května. Romantických macchiavelistů, kteří věří ještě dnes a věří ještě dnes v strašidlo pomsty — i v literatuře a i — — — v české literatuře, je posud dost. Směji se sice pro persona podobným heroickým a dramatickým aktům z lepších dob středověkého feudalismu. Pouhá přípustnost něčeho podobného je pro mne groteskou, dnes, kdy se vedou již jen inkoustové války v žurnálech. Jaký nesmysl. Pomstal Jaká shakespeareovská motivace — blešího štípnutí! Ale jsou lidé, kteří i ve špinavé kapce české literatury rozeznávají celý složitý mechanismus zahraniční politiky velmocí prvního řádu. Já sám pro persona byl jsem pro ně sice vřdycky příliš slabého zraku. Byly mně příliš mikroskopické. Ale jisté procento t. zv. přátel literatury věnuje jejich pravidelně ilusorním kombinacím a jejich, jsem přesvědčen i reálnému nexu stejně svědomitý a snad vážněji míněný a méně fingoovaný zájem, než široké obecné taktickým flintám naší politiky. A tu se mi zdá, že k mravním předsudkům těchto ubožáků měl být i p. Beneš milosrdnější. Poněvadž dá se dosti pravděpodobně soudit, že tito špinaví krtkové znají sotva Renana a dovedou tedy sotva jako já pochopit a ocenit stoickou, zásadnou, jistou, pevnou, vysokou a nad malichernost všedních ohledů až k transcendenci povznesenou intransigenci morálky p. Benešovy, jaké jistě žádala tato choulostivá situace. Ta situace, které by se děsil každý laxní casuista: dátí vytisknouti ve vlastním časopise nejprudší útok na list, který před pěti dny nebyl dosti zdvořilý k vaší knize.

Já sám, opakuji, nemám pro podobné kombinace a podobný kausální nexus smyslu. Jsou mně prázdné a lživé fikce. A lituji jen, že mravní heroismus p. Benešův byl zbytečný. Že oběť p. Benešova jest ilusorní a marná. Poněvadž článek p. Kvapilův jí nezaslouží, poněvadž jest jí nehoden.

A proto obracím se ne k osobě redaktora a subjektivně, ale objektivně a neurčitě k — „Hlasu národa“ — k firmě přibité na jednom domě Jindřišské ulice — ať za ní stojí tentokrát kdokoli. K tomu „Hlasu národa“, který patronoval celé té řadě ubohých, směšných, prázdných a drzých útoků.

A tak: vy jste nás chtěli *terrorisovat*. Nic jiného. Ale nepodařilo se vám to. A nepodaří. Víme, co platíme, a víme, co platí naši odpůrci. Nedáme se „reformovat“ — duševními dětmi. Máme erudici, máme studium, máme talent. Máme něco v hlavě. Svůj ideál. A ten chceme realizovat. A realizujeme jej taky. Poněvadž je dobrý, čistý, vysoký, moderní.

V Praze 6. června 1892.

Zasláno

Ve feuilletonu „Hlasu národa“ z 25. června, kde opakuje všechny staré a ubohé truismy, věnoval p. Jar. Kvapil — v zrádně děravé a nezdařeně maskované souvislosti — přímo mému referátu v „Literárních listech“ o Braunových „Vyhnanicích“ tento bojovný exkurs:

„Pochybují věru, že by se mohl za vážnou práci pokládati referát o povídce ‚Mezi vyhnanicí‘ od zesnulého Josefa Brauna, jejíž poslední číslo ‚Literár. l.‘ uveřejňuje. Taková studie svědčí nejvýše o tom, že je autor její mužem neobyčejně sečtělým a že jeho lexikon je přecpán zbytečně — cizími výrazy, ale že by v literárním listě bylo na místě takové proklepávání díla docela obyčejného významu, tomu nevěřím ani já aniž kdo jiný soudný. Takový posudek je pouhým extrémem, právě jako je extrémem ztrnulé kantorování, kdysi v ‚Literárních listech‘ obvyklé.“

A tak tedy:

1. Můj referát není prý žádná „vážná práce“. — Ale kde jsem tvrdil něco podobného? Vytisknul jsem pod něj sous-titre: „vážná práce F. X. Šaldy“? Nemám ambici, aby mně někdo dekretoval úřední titul „vážný pracovník“. Ujišťuji p. Kvapila, že si jej nedávám tisknouti na svoje karty. Nemám také služební nebo čeledínskou knížku, aby mně do ní někdo potvrzoval práci a její kvalitu. Ale hnusí se mi, že p. Kvapil *politizuje* již i v *literárních* kapitolách. Že smetá se politický hnůj už i do umění. „Vážná, poctivá práce“ — to všecko jsou beraní tremola úvodníků jeho deníku. Pan Kvapil je jen opakuje pod čarou. Vážná práce! Ne. O to neprocesuju. Cítím na to příliš svůj talent. Je-li můj popsáný papír někomu třetímu vážná práce nebo ne, je mně svrchovaně lhostejné. Když ne, tak ne.

2. Jsem prý velice sečtělý. — Škoda, ale není to pravda. Naopak. Prostředně. Velice sečtělý mohu se zdát jen p. Kvapilovi, o němž pochybuji, že přečetl v životě sto knih do konce. Velice sečtělý mohu být jen analfabetovi, nebo — což je skoro jedno — mladému českému básníku.

3. Můj slovník je prý zbytečně cizí. — (Jen mimochodem: ode kdy ohání se p. Kvapil puristickou ferulí? Patrně ne dlouho, poněvadž je posud velmi neobratný. Klepe se sám v nejasné a malicherné horlivosti přes prsty, když se rozpráhne po jiném. Jako se mu stalo se mnou. Dává mně lekci o čistotě jazyka v jazyce trochu nečistém: „jeho *lexikon* je přecpán zbytečně — cizími výrazy“. Je tedy puristická observance p. Kvapilova poněkud laxní, jak ukazuje příklad.) Užívám cizích slov. Ano. A ve dvojím směru. Jednou jako *technických výrazů*, poněvadž nemám chuti množiti báběl české terminologie filosofické a poněvadž chci, aby mi bylo rozumět. Po druhé jako nuance *stylové*, jako uměleckého tónu a barvy, hotové a celé výraznosti psychické, vlastního a individuálního *znaku*, jak jsem vyložil ve svém „synthetismu“. A tu jsou všechny pseudopuristické

protesty p. Kvapilovy stejně směšné jako banální a dětské. Napsal jsem: *pseudopuristické*. Poněvadž ukazují právě naprosté nepochopení jazyka a jeho významu. Poněvadž ráz, původnost, bohatství, hodnota jazyka *nejdou složený ve slovníku*. Ten je poslední, nahodilý, měnný, obchodní, vnější. Hodnota jazyka je ve *vnitřní* jeho architektuře, v jemnosti, subtilnosti nebo pevnosti, vtravosti a pružnosti jeho intuice, slovem v jeho *dynamice* logické a psychické. Tedy spíše ve tvarosloví a hlavně ve skladbě. *Ale nejméně, opakuju, ve slovníku*. Ten je výsledek obchodního, hospodářského, politického, kulturního — *sociálního* postavení národa. Ale ne jeho *Psychy*. Polština na př. má silně cizí slovník. A přece je krásná, bohatá, celá, ryzí, svoje a typická. Slovník podléhá vlivům vnějším: je prostředkem a ne cílem. Je ryze *účelový*. Tedy v umění podrobený projevům temperamentu, t. j. integrálnímu převodu duševní dispozice.

4. Můj referát je prý extrém. O díle tak „docela obyčejného významu“ nemá prý se tolik psát — zvláště ne do literárního listu (jaká šibřinková logika!) — Mohl bych odpovědět prostě: literární psychologie nezná díla „obyčejného“ a „neobyčejného“ významu. Nezná díla „veliká“ a „malá“. Pro ni mají všechna stejný význam. Vyjímá ze všech stejně duševní organizaci jejich autora. (A o to šlo také mně.) Mohl bych uvést kritiky, kteří napsali neplodnější essaye o nejhoubnějších knihách. Mohl bych ukázat, že Braunova práce je normální *typ* menší vlastenecké dějepisné povídky české. Mohl bych namítnouti, že jsem konstruoval na svém referátu psychologický výklad genu tak čistě estetického (alespoň dle běžného mínění) jako je historický román. Ale nač? Pan Kvapil by mně asi nerozuměl. Bylo by mu to „abstraktní“. Tedy plastičtější. V příkladu. V parabole.

Pan Kvapil pamatuje se, doufám, že mu vykládali kdysi v přírodopise skoro stejně mnoho o myši jako o slonu a o vši, jako o myši. A to je to. Vši jsou nesmírně zajímavé, poeto. Věřím, že p. Kvapil, který — soudě podle jeho lyriky — poctivá vylučnou a již skoro trochu dotěrnou pozorností jen měsíc (v úplňku), hvězdy a nanejvýš ještě zralější růže (velikosti nejméně karfiolové hlávky), je trochu zaražen. Ale je tomu tak. Hvězda pod dalekohledem a veš pod mikroskopem jsou tak asi stejně zajímavé. A to mu vyloží z nouze, doufám, i můj referát o Braunovi. (Nenapadá mne tu, jak příliš jasně patrné, bagatelisovati *dobrého* Brauna. Je to naopak p. Kvapil, jemuž jsou „Vyhnaní“ dílem „docela obyčejného významu“ a který mu upírá právo na pozornost, již jsem mu věnoval.) To motivuje také p. Kvapilovi interes, který bych přiznal i kterékoli jeho knize, kdyby se mi náhodou kdy dostala pod ruce. Zcela pochopitelně. Pro mne není v umění maličkosti. A i vši mne zajímají.

V Praze 27. června 1892.

V posledním čísle „Nivy“ pomáhá si p. Roháček proti mně sofistickou stejně špinavou jako ubohou a nejspnou. Je trapné vidět jeho olověný mozek, špatně dresovaný v spekulativní gymnastice, jak by rád tančil pružné piruety. Ale nepovedlo se mu. Pan Roháček dovoluje si argumentaci, že i mé pojmání kritiky jako činnosti pozitivní a receptivní — je *programové*, a dodává, že ani on sám jinak kritice nerozumí, že nechce míti kritiku jednostranně realistickou nebo idealistickou, slovem partisánní. *To je lež stejně drzá jako naivní*. Myslí p. Roháček, že zapomenou čtenáři za čtrnáct dní, co psal v minulém čísle? Povím tedy, co žádal p. Roháček před měsícem, *jak rozuměl tehdy slovu: program*. Řekl nám: vy musíte být programoví zrovna jako jsou jiné naše listy *politické a beletristické*. A uvedl příklady: jako jsou Národní listy mladočeské a Hlas národa staročeský, Světozor „realistický“ (?) a Zlatá Praha „idealistická“ (!?). Je to jasné nebo ne? *Žádal patrně program strany* — program politický a bojovný. Dokázal jsem ve svém článku „Literární kapitoly II.“, že *takový program je v kritice — nesmysl*. Že ji ničí *pojmově*. A dnes p. Roháček se zbaběle a nejapně vykrucuje. Provádí to však sofistickou neobyčejně hrubou a zrádnou. *Mísí a mate totiž* — buď z nevědomosti nebo úmyslně — *slova: metoda a program*. Mé pojmání kritiky je *jen methodické* — nikdy programní. To je v mém článku principiální a jasné. To je každému, kdo jen poněkud studuje otázky moderní filosofie a kritiky, axiomaticky známé. Člověk, který chce psát o těchto otázkách, musí jim rozumět. A je-li to povrchní diletant jako p. Roháček, má se dříve dát poučit o významu a rozdílu těchto dvou termínů.

Ignorance p. Roháčkova nemá vůbec sobě rovné. Může s ní jen rivalisovat klid, s jakou ji projevuje. Kolik slov řekl v naší při, tolik nesmyslů, neznalostí nebo mělkostí. Na př. hned tvrdí-li, že není na světě časopisu, kde by se na jednu otázku názíralo různě a nesouhlasně. (V konkrétním případě běželo o realismus.) Tu mohu jen litovat úzký duševní obzor p. Roháčkův. Podle toho musím soudit, že neměl v ruce žádné moderní revue. Pan Roháček by žasnul, kdyby znal *s jakou šířkou ducha, s jakou liberálností, neodvislostí a pozitivností* řízeny jsou třeba první vědecké revue anglické a francouzské. Tam vyskytují se mnohdy ne dva, ale několik odporujících si názorův o jedné a téže otázce vedle sebe. Pan Roháček nečetl podle toho nikdy, abych jmenoval publikace bližší, ani Revue philosophique nebo Contemporaine ani libérale nebo indépendante. Ale to všechno má hlubší základy. Musil bych zde vykládat o formaci dnešního duševního proudění, o názírání historickém a relativistním, genetickém a evolutivním, o eklekticismu a spíše renanovském diletantismu — o samé podstatě moderního poznávání a usuzování. *O tom všem nemá p. Roháček pojmu. Nemá smyslu pro vlastní esenci moderního ducha*. Nemohu si myslit člověka absolutnějšího, nevědomějšího, méně comprehensivního, obmezenějšího. A tento člověk